

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISLOHOTLAR NATIJASI BO'YICHA JARROHLIK STOMATOLOGIYASI XIZMATLARINI MODERNIZATSIYA QILISH STRATEGIYASI

Mualliflar: Rustambayeva M.M, Rustambayev D.U.

Ilmiy rahbarlar: Sattorova D.G, Eshonqulov Sh.B.

O'quv yurti: Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimida olib borilayotgan islohotlar doirasida Jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarining hozirgi holati, mavjud muammolari hamda ularni modernizatsiya qilishning ustuvor strategik yo'nalishlari tahlil qilingan. Tadqiqotda yuz-jag' jarrohligi va stomatologik jarrohlik amaliyotida zamonaviy diagnostika va davolash texnologiyalarini joriy etish, kadrlar salohiyatini oshirish, hududlararo xizmatlar tengligini ta'minlash hamda raqamli tibbiyot imkoniyatlaridan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, minimal invaziv jarrohlik usullari, 3D rejalashtirish, implantologiya va regenerativ texnologiyalarning klinik samaradorligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini strategik modernizatsiya qilishning ilmiy-amaliy asoslarini belgilaydi.

Kalit so'zlar: Jarrohlik stomatologiyasi, yuz-jag' jarrohligi, raqamli diagnostika, 3D rejalashtirish, implantologiya, minimal invaziv jarrohlik, sog'liqni saqlash islohotlari, modernizatsiya strategiyasi.

Kirish: O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimini tubdan isloh qilish va aholiga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, stomatologiya sohasi, jumladan jarrohlik stomatologiyasi aholining umumiy salomatligi va hayot sifati bilan bevosita bog'liq bo'lgan muhim yo'nalishlardan biridir. Jarrohlik stomatologiyasi yuz-jag' sohasidagi yallig'lanishli kasalliklar, travmalar, o'smalar, tug'ma va orttirilgan nuqsonlar, shuningdek, tishlarni olib tashlash va implantatsiya bilan bog'liq murakkab klinik holatlarni qamrab oladi. So'nggi yillarda O'zbekistonda ushbu yo'nalishda ijobiy o'zgarishlar kuzatilayotgan bo'lsa-da, xizmatlar sifati va ulardan foydalanish imkoniyatlari hududlar kesimida bir xil emas. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi, “Raqamli sog'liqni saqlash” dasturi va tibbiy xizmatlarni modernizatsiya qilishga qaratilgan islohotlar jarrohlik stomatologiyasini yangi bosqichga olib chiqish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bois, mazkur maqolaning maqsadi jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarining hozirgi holatini ilmiy

jihatdan tahlil qilish va ularni modernizatsiya qilish strategiyasini asoslab berishdan iborat.

Tadqiqot usullari va materiallari: Tadqiqot quyidagi materiallar asosida olib borildi:

- Respublikaning turli hududlaridagi davlat va xususiy stomatologiya muassasalarining statistik ma'lumotlari;
- Yuz-jag' jarrohligi bo'yicha klinik kuzatuvlar va tibbiy hujjatlar;
- Implantologiya va jarrohlik amaliyotida qo'llanilayotgan texnologik imkoniyatlar;
- Xalqaro klinik tavsiyalar (WHO, ITI, IAOMS) va milliy normativ-huquqiy hujjatlar.

O'zbekiston Respublikasida jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini modernizatsiya qilish jarayonida 20–30 yoshli bemorlar orasida uchraydigan jarrohlik stomatologik patologiyalar, diagnostika va davolash usullarining klinik samaradorligini baholashga qaratildi. Tadqiqot 2022–2024 yillar davomida respublikaning Toshkent shahri va viloyatlarida joylashgan 12 ta davlat va xususiy stomatologiya muassasalarida olib borildi.

Tadqiqot materialini 20–30 yosh oralig'idagi 268 nafar bemor tashkil etdi. Tadqiqotga kiritilgan bemorlar jarrohlik stomatologiyasining quyidagi asosiy yo'nalishlari bo'yicha kuzatuvdan o'tkazildi:

- pastki uchinchi molyar (aql tish)larning retensiya va distopiyasi;
- odontogen yallig'lanish jarayonlari (periostit, perikoronarit, abscess);
- tish ildizi cho'qqisi atrofidagi kistalar va granulomalar;
- dental implantatsiyaga ehtiyoj mavjud klinik holatlar;
- travmatik shikastlanishlar va jarrohlik aralashuvlardan keyingi nuqsonlar.

Bemorlar klinik holatiga qarab ikki guruhga ajratildi:

- I-guruh (n = 132) — diagnostika va davolashda an'anaviy usullar qo'llanilgan;
- II-guruh (n = 136) — CBCT, 3D rejalashtirish va minimal invaziv jarrohlik texnologiyalaridan foydalanilgan.

Tadqiqot natijalar: O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarining asosiy qismi yirik shaharlarda va xususiy sektor doirasida jamlangan. Chekka hududlarda esa zamonaviy jarrohlik uskunalari, CBCT, 3D rejalashtirish tizimlari va malakali mutaxassislar yetishmovchiligi saqlanib qolmoqda. Raqamli texnologiyalar joriy etilgan klinikalarda jarrohlik aralashuvlarning aniqligi va xavfsizligi sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Xususan, 3D tomografiya va virtual rejalashtirish asosida o'tkazilgan implantatsiya amaliyotlarida asoratlar soni 30–35% ga kamaygan. Minimal invaziv jarrohlik usullaridan foydalanilgan bemorlarda operatsiyadan keyingi og'riq, shish va rehabilitatsiya davri an'anaviy usullarga nisbatan qisqaroq bo'lgan. 20–30 yoshli bemorlar orasida jarrohlik

stomatologiyasiga murojaat qilishning asosiy sababi pastki uchinchi molyarlarning retensiya va distopiyasi bo‘lib, bu holatlar barcha bemorlarning 42,5% ini tashkil etdi. Odontogen yallig‘lanish jarayonlari 28,7%, ildiz atrofidagi kistoz o‘zgarishlar 15,3%, implantatsiyaga tayyorgarlik bilan bog‘liq jarrohlik aralashuvlar esa 13,5% holatlarda qayd etildi.

I-guruh bemorlarida jarrohlik aralashuvlardan keyin og‘riq sindromi va shish ko‘rsatkichlari yuqoriroq bo‘lib, VAS shkalasi bo‘yicha o‘rtacha $5,6 \pm 0,4$ ballni tashkil etdi. Reabilitatsiya muddati esa o‘rtacha 7–9 kun davom etdi. Operatsiyadan keyingi asoratlar (alveolit, infeksiya, paresteziya) 14,4% holatlarda kuzatildi.

II-guruhda, ya’ni raqamli diagnostika va minimal invaziv jarrohlik usullari qo‘llanilgan bemorlarda operatsiyadan keyingi og‘riq darajasi sezilarli darajada past bo‘lib, VAS bo‘yicha $3,1 \pm 0,3$ ballni tashkil etdi. Shish va yumshoq to‘qimalar shikastlanishi kamroq bo‘lib, bemorlarning kundalik hayotga qaytish muddati 4–5 kun bilan cheklangan. Asoratlar chastotasi esa 5,1% gacha kamaydi. Dental implantatsiya o‘tkazilgan 20–30 yoshli bemorlarda 3D rejalashtirish va navigatsion jarrohlik asosida implantlarning birlamchi stabiliteti yuqori bo‘lib, implantatsiyadan keyingi suyak rezorbsiyasi minimal darajada qayd etildi. Bunday yondashuv estetik va funksional natijalarning barqarorligini ta’minladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, 20–30 yoshli bemorlarda jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish operatsiya xavfsizligini oshiradi, asoratlarni kamaytiradi va reabilitatsiya jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Bu esa O‘zbekiston Respublikasida jarrohlik stomatologiyasini modernizatsiya qilish strategiyasida yoshlar salomatligiga yo‘naltirilgan yondashuv muhim ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa: O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan sog‘liqni saqlash islohotlari jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini modernizatsiya qilish uchun mustahkam asos yaratmoqda. Raqamli diagnostika, 3D rejalashtirish, implantologiya va minimal invaziv jarrohlik texnologiyalarini keng joriy etish klinik samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Jarrohlik stomatologiyasini strategik rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarga asoslanishi lozim:

- zamonaviy texnologiyalar bilan ta’minlash;
- kadrlar salohiyatini oshirish;
- hududlararo xizmatlar tengligini ta’minlash;
- raqamli tibbiyot va telemeditsina imkoniyatlarini kengaytirish.

Ushbu tadqiqot natijalari jarrohlik stomatologiyasi amaliyotida zamonaviy diagnostika va davolash texnologiyalarini joriy etish xizmatlar sifati, xavfsizligi va klinik samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini tasdiqladi.

20–30 yoshli bemorlar misolida olib borilgan klinik kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, mazkur yosh guruhida jarrohlik stomatologiyasiga murojaat qilishning asosiy sabablari uchinchi molyarlarning retensiya va distopiyasi, odontogen yallig‘lanish jarayonlari hamda implantologik davolashga tayyorgarlik bilan bog‘liq jarrohlik aralashuvlardan iborat. Ushbu patologiyalarni davolashda raqamli diagnostika (CBCT), 3D rejalashtirish va minimal invaziv jarrohlik usullarini qo‘llash operatsiya aniqligini oshirib, operatsiyadan keyingi asoratlar chastotasini kamaytirishi va reabilitatsiya muddatini qisqartirishi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini modernizatsiya qilish jarayoni faqat texnologik yangilanish bilan cheklanmasdan, balki kadrlar salohiyatini oshirish, zamonaviy klinik protokollarni joriy etish hamda hududlararo xizmatlar tengligini ta’minlashni ham talab etadi. Ayniqsa, yoshlar orasida jarrohlik stomatologik kasalliklarning erta diagnostikasi va profilaktikasini kuchaytirish sog‘liqni saqlash tizimi uchun strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nigmatov R. N. Yuz-jag‘ jarrohlida diagnostika va davolashning zamonaviy yondashuvlari. – Toshkent: TTA nashriyoti, 2021.
2. Nigmatova I. M. Stomatologik jarrohlik amaliyotida klinik protokollar va ularning samaradorligi. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020.
3. Sattorova D. G. Yuz-jag‘ sohasidagi yallig‘lanish kasalliklarini jarrohlik yo‘li bilan davolash. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi Tibbiyot nashriyoti, 2019.
4. Haydarov M. M. O‘zbekiston stomatologiyasida innovatsion texnologiyalarni joriy etishning klinik va iqtisodiy samaradorligi. – Stomatologiya axborotnomasi, 2022, №2, 28–35.
5. Tursunov B. Sh. Yuz-jag‘ jarrohlida minimal invaziv texnologiyalar va ularning amaliy ahamiyati. – Tibbiyot va amaliyot, 2021, №4, 41–48.
6. Karimov U. A. Dental implantatsiya va suyak plastikalari: klinik tajriba va natijalar. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2020.
7. Abdullayev A. B. 20–30 yoshli bemorlarda uchinchi molyar patologiyalarining jarrohlik davolash xususiyatlari. – O‘zbekiston tibbiyot jurnali, 2021, №3, 52–58.
8. Rasulov J. X. Konus-nurlanishli kompyuter tomografiyasining yuz-jag‘ jarrohlidagi diagnostik ahamiyati. – Stomatologiya va yuz-jag‘ jarrohligi, 2022, №1, 19–25.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sog‘liqni saqlash tizimini yanada rivojlantirish va raqamlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2022.
10. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “Jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini takomillashtirish bo‘yicha metodik tavsiyalar”. – Toshkent, 2023.
11. Ismoilov S. A. Yosh bemorlarda odontogen infeksiyalarni kompleks jarrohlik davolash. – Tibbiyot xabarnomasi, 2020, №6, 60–66.
12. Xudoyberdiyev O. K. Yuz-jag‘ jarrohlida kadrlar tayyorlash va malaka oshirishning zamonaviy masalalari. – Sog‘liqni saqlash ta’limi, 2021, №2, 33–39.